

Албу Андрій Аркадійович,
*кандидат юридичних наук, викладач кафедри
конституційного, міжнародного та адміністративного права
Навчально-наукового Юридичного інституту
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Для України питання основних прав та свобод людини і громадянина нині набуває надзвичайної актуальності. Виявлення з перших кроків самостійного державного будівництва бажання посісти гідне місце у світовому та європейському співтовариствах означає для України необхідність приведення свого законодавства у відповідність з міжнародними, а у географічному вимірі – європейськими стандартами прав людини.

У статті 27 Конституції України зазначено, що кожна людини має невід’ємне право на життя. Право на життя – найголовніше з усього комплексу прав людини. Цінність людського життя не йде у жодне порівняння з іншими цінностями. Обов’язок держави – захистити життя людини. Саме тому, виникає логічне запитання, чи справляється держава Україна з цим своїм конституційним обов’язком? Ні, не справляється, зазначає В. Сіренко, доктор юридичних наук, і з цим можна погодитися. Тому що, вбивають скрізь: на аеродромах, у під’їздах, на вулицях серед білого дня, у власних квартирах, у залі суду [4, с. 22]. І це прикро констатувати, оскільки такі основоположні права людини як життя, здоров’я є недоторканими, вони становлять невід’ємну складову кожної люди, а також виступають найвищою соціальною цінністю, і саме тому, повинні знаходитись під охороною. Відповідно, посягання чи позбавлення таких прав є категорично неможливим і у разі порушення встановлюється юридична відповідальність, що строго здійснюється у відповідності до норм чинного законодавства.

Визнання державою основних прав і свобод людини та громадянина шляхом закріплення їх у Конституції України та інших законодавчих актах є першим і необхідним кроком до їх утвердження та реалізації. Також держава має докладати всіх можливих зусиль для гарантування їй захисту прав людини, що визначає головний напрямок гуманізації держави, її основні гуманітарні характеристики. Згідно з приписами Конституції України визнання людини, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека (найвищі соціальні цінності) повинні визначати зміст і спрямованість діяльності української держави, а їх утвердження та забезпечення повинні розглядатися як головний обов'язок держави.

Загальновизнана норма в Основному Законі України і виступає тим стержнем, тією основою, що повинна здійснюватись і охоронятись як на загальнодержавному, так, і на міжнародному рівні, оскільки усі ми рівні у своїй гідності та правах незалежно від будь-яких переконань, кольору шкіри, чи місця перебування.

Щодо держави, то вона скасувала смертну кару за умисне вбивство, платить мізерну (за мірками вартості життя) зарплату співробітникам правоохоронних органів, не має коштів на цілковите забезпечення цих органів необхідним комплектуванням. Корумпованість цих органів зросла до випадків участі їхніх співробітників у злочинних угрупованнях. Причин цього чимало, але головна – держава Україна бідна. Бідна матеріально, технічно, культурно, патріотично, ідеологічно, бідна на розум своїх керівників з їхнім, так званим «жадібним» прагненням до власного та сімейного збагачення, а не доброботу людей своєї держави.

Саме тому, проголошена в Конституції України теза «Кожна людина має невід'ємне право на життя» порожня декларація, державою практично не забезпечена, а навпаки – держава своєю своєю бездіяльністю, неспроможністю заохочує здійснення криміналу. І тим вона сприяє позбавленню життя правослухняних громадян. Скасування смертної кари за умисне вбивство коштувало життя багатьом тисячам громадян України. А неспроможність правоохоронних органів приїхати вчасно на місце злочину, глибоко,

на рівні сучасної криміналістики провести розслідування, власне, через що дала змогу скільком злочинцям уникнути заслуженого покарання, а людям коштувала життя [4, с. 22-23]. Вищезазначені та інші причини дають нам змогу з впевненістю сказати, що на даному етапі права та свободи людини в Україні реалізуються на достатньо низькому рівні, і хотілось б вірити, що все ще зміниться на краще, і люди зможуть почувати себе безпечніше будь-де і будь-коли.

Хотілось б приділити певну увагу на сучасному етапі саме забезпеченню захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні, що є достатньо важливим елементом у реалізації прав людини.

Внаслідок політичного протистояння ситуація з правами та свободами людини в Україні погіршилась. Про це заявляють правозахисні організації, які представляють щорічну доповідь «Права людини в Україні – 2012» [3]. Єдина зміна на краще, яку фіксують правозахисники, – це те, що в Україні повною мірою реалізовано свободу зібрань. Період політичного протистояння, який закінчився повномасштабною політичною кризою, не сприяв захисту прав людини. Як констатують правозахисники, політичне протистояння вкрай негативно позначилось на незалежності судової влади. Посилилось рейдерство, а право власності виявилось незахищеним. Зріс адміністративний тиск, поменшало свободи слова та прав журналістів, особливо в регіонах, почастишали випадки насильства на расовому та етнічному ґрунті.

Взагалі рівень агресії та насильства в українському суспільстві зріс на сучасному етапі до нереальних показників, зазначають правозахисники, пов'язуючи це знову-таки з жорстокістю політичних баталій.

Актуальна також проблема – стеження силових структур держави за її громадянами та інші втручання в приватне життя. Поширене порушення, а саме втручання в спілкування людей, яке відбувається за допомогою різних технічних та електронних засобів, листування, які виникають у результаті значних масштабів

перехоплення повідомлень (телефони, електронна пошта, контроль трафіку в реальному часі)[3].

Щоб не допустити порушень прав людини з боку державних органів необхідно посилити контроль за діяльністю поліції та інших органів виконавчої влади за допомогою таких органів, як служби безпеки України, Департаменту внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ України, прокуратури, але повністю це не вирішить даного питання, оскільки в діяльності цих органів також є порушення прав людини, які, на жаль, приховуються від громадськості. Слід встановити повну взаємодію та взаємодопомогу всіх органів державної влади, щоб не було узурпації жодної з гілок влади.

При всій складності даної проблеми, щодо реалізації прав та свобод, необхідно робити певні кроки, які допоможуть людині захистити свої права, а саме:

- встановлювати відеоспостереження в приміщеннях прийому громадян в органах внутрішніх справ;

- створити належні умови для того, щоб громадяни, які мають бажання висловити свої думки, написати заяву, надати клопотання або скарги на дії правоохоронних органів, не боялися здійснювати надані їм можливості, через те, що в майбутньому до них можуть бути застосовані будь-які тортури з боку державних органів та їх посадових осіб, шляхом конфіденційності (таємності) інформації та не розголошення відомостей про особу;

- реформувати судову гілку влади, шляхом розширення штату кваліфікованих та професійних суддів, які б щороку підтверджували свою кваліфікацію, а також посилити нагляд за законністю прийнятих в судовому порядку рішень та ухвал суду [2, с. 182-185; 1, с. 54].

Будь-яке право людини має бути чітко визначене і розмежоване, насамперед, воно має бути таким, щоб конкретна людина чи група людей мали змогу на практиці звернутися до цього права, щоб були установи, до яких можна було б звернутися зі скаргою на порушення цього права, тобто необхідним є передбачення механізму узгодження цього права з існуючими правами людини та впровадження їхнього захисту.

Отже, слід обов'язково запам'ятати, що надзвичайно важливою нормою, щодо поняття утвердження та гарантування прав і свобод людини та громадянина відповідно до Основного Закону є стаття 3, що передбачає життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку людини найвищою соціальною цінністю, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини та громадянина – головним обов'язком держави.

Тому, реальне гарантування прав та свобод людей в Україні можливе лише у результаті дотримання ряду умов:

- йдеться про націоналізацію базових галузей промисловості, землю, надра, як загальнонародної власності, здатної забезпечити гідний життєвий рівень усіх соціальних прошарків населення України;

- держава маючи у своєму розпорядженні не лише податки, а й увесь прибуток від найголовніших галузей народного господарства, матиме змогу проводити соціальну політику в інтересах абсолютної більшості громадян України;

- зростання купівельної спроможності населення стане найсильнішим стимулом для розвитку промисловості, всіх сфер господарського життя. Саме в цьому закладено джерело відродження колишньої слави України, подолання кризи, повороту реформ до потреб людини;

- держава, маючи у своєму розпорядженні величезні матеріальні ресурси, буде здатна знизити плату за комунальні послуги, електроенергію, підвищити пенсії, зарплати, стипендії, військове забезпечення не нижче від прожиткового мінімуму, забезпечити доступність цін кожній людині, зокрема, на основні харчові продукти і ліки, навчити дітей, лікувати хворих, розвивати науку і культуру [4, с. 28].

Необхідно зазначити, що у разі дотримання і спрямування тих та багатьох інших умов у правильне русло, дадуть змогу виходу Україні на якісно новий рівень соціального, політичного, економічного розвитку, щоб забезпечити стабільність, могутність та процвітання нашої держави не тільки на внутрішній, але й, безперечно, одним із

пріоритетних завдань є постати якісно сильною, а також надзвичайно важливо на сучасному етапі – цілісною країною на міжнародній арені.

Отже, роблячи висновок, щодо сучасного стану та перспектив забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні, варто підкреслити те, що вони, хоча і закріплені Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, належним чином не реалізуються, а у багатьох випадках порушуються. Внаслідок цього ми маємо високий рівень злочинності та корупції, а також низький рівень законності і правопорядку в державі. Це означає, потрібен певний час для того, щоб суспільні відносини стали моральними, відповідали вимогам етики і, поряд з тим, вимогам закону. Повинен існувати комплекс правових гарантій прав і свобод громадян, тобто створення можливості, за якої стала б реальною реалізація кожною людиною і громадянином своїх конституційних прав та обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Оніщенко Н. М. Захист прав і свобод людини в Україні // Право України. 2009. № 4. 54 с.

2. Оніщук М. В. Захист прав людини і громадянина в Україні: стан, проблеми і перспективи // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2008. № 11-12. С. 182-185.

3. Права людини в Україні 2012 Доповіді правозахисних організацій. URL: [http://helsinki.org.ua/index.php? r=1.4.1.9](http://helsinki.org.ua/index.php?r=1.4.1.9). Заголовок з екрану.

4. Сіренко В. Ф. Сучасний стан реалізації основних прав і свобод людини та громадянина в Україні // Право України. 2009. № 4. С. 22-28.